

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑

-
๑. บาลีไวยากรณ์แบ่งเป็นกี่ภาค อะไรบ้าง และในภาคนั้น ๆ ว่าด้วยเรื่องอะไร ๆ
  ๒. พยัญชนะสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง ๆ เหวงโซ, จูภย และ อิธปโมทติ ตัดบทเป็นอย่างไร จัดเข้าในสนธิไหน ๆ
  ๓. ศัพท์เช่นไร เรียกว่าอภัยยศัพท์ จัดเป็นกี่ชนิด อะไรบ้าง มีวิธีใช้ อย่างไร จงยก อูทาหารณ์มาประกอบด้วย ๆ
  ๔. วิภัติอาขยาต เมื่อประกอบกับธาตุลงอาคมอะไรได้บ้าง และนิยมลงในที่เช่นไร ๆ จงแก้คำที่เห็นว่าผิดในประโยคต่อไปนี้ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์
    - ก. เม สรীর มชฌเณ ภินุทตุ ๆ
    - ข. มหุทิตุ เปลียนนตี หตถิ ทูโรโต ว ปฏุกกมิ ๆ
    - ค. สีลวา อิตถิ สุขิ ปตโต โหติ ๆ
  ๕. ปัจจัยนามกิตก์แบ่งเป็นกี่พวก และใช้ต่างกันอย่างไร ๆ ศัพท์ต่อไปนี้ ลงปัจจัย อะไร มีวิเคราะห์อย่างไร สีลรกชีกา (อิตถิ) จีวรปารุปน (จान) นิสสโย (อาจริโย) ๆ
  ๖. ลุตตสมาส กับ อลุตตสมาส มีข้อต่างกันอย่างไร จงให้ตัวอย่าง ๆ สนฺตวาโจ (ภิกขุ) ตุจฉปตตหตโต (ปจเจกพฺพุโร) นิหฺทรถิ เป็น สมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ๆ
  ๗. ฌิก ปัจจัย มีในศัพท์ใดไหนบ้าง และใช้ต่างกันอย่างไร ๆ อาปายิก (เทวทตโต) โกสลล ปาปิมา (มาโร) ลงปัจจัยอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๆ
-

ให้เวลาชั่ว ๓ นาฬิกา.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

บาลีไวยากรณ์

๑. บาลีไวยากรณ์แบ่งเป็น ๔ ภาค คือ อักษรวิธี ๑ วจีวิภาค ๑ วากยสัมพันธ์ ๑
ฉันทลักษณ์ ๑

(๑) อักษรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น ๒ คือ สมัญญาภิธาน แสดงชื่ออักษรที่เป็น
สระและพยัญชนะ พร้อมทั้งฐานกรณ์ ๑ สนธิ ต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน ๑

(๒) วจีวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น ๖ ส่วน คือ นาม ๑ อพยยศัพท์ ๑ สมาส ๑
ตัทธิต ๑ อาชยาด ๑ กิตก์ ๑

(๓) วากยสัมพันธ์ ว่าด้วยการก และประพันธ์ผูกคำพูดที่แบ่งไว้ในวจีวิภาคให้เข้า
เป็นประโยคอันเดียวกัน

(๔) ฉันทลักษณ์ แสดงวิธีแต่งฉันท์ คือ คาถาที่เป็นวรรณพฤติ และ มาตราพฤติ ๫

๒. พยัญชนะสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑
ปกติ ๑ สญญโค ๑ ๫

เอวงโข ตัดบทเป็น เอว-โข จัดเข้าในอาเทศนิกคหิตสนธิ

จูกย ตัดบทเป็น จ-อุยกย จัดเข้าในทิมสระสนธิ (ที่ขะสระหลัง)

อิธปโมทติ ตัดบทเป็น อิธ-ปโมทติ จัดเข้าในสญญโค-พยัญชนะสนธิ (ซ้อน
พยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน) ๫

๓. ศัพท์จำพวกหนึ่งจะแจกด้วยวิภัติทั้ง ๗ แปลงรูปไปต่างๆ เหมือนนาม ทั้ง ๓
ไม่ได้ คงรูปอยู่อย่างเดียว ศัพท์เหล่านี้เรียกว่า "อพยยศัพท์" จัดเป็น ๓ ชนิด คือ อุปสัคค์ ๑
นิบาต ๑ ปัจจัย ๑ มีวิธีใช้ดังนี้:-

(๑) อุปสัคค์ ใช้นำหน้านามและกริยาให้วิเศษขึ้น เมื่อนำหน้านาม มีอาการคล้าย
คุณศัพท์ เช่น อธิปติ อนุนายโก เมื่อนำหน้ากริยา มีอาการคล้ายกริยาวิเศษณะ อุทาหรณ์ เช่น
อธิเสติ, วิชาชาติ, ปชานาติ เป็นต้น

(๒) นิบาต ใช้ลงในระหว่างนามศัพท์บ้าง กริยาศัพท์บ้าง นำหน้าประโยคบ้าง
บอกอาการนะ กาล ที่ ปริจเจท เป็นต้น อุทาหรณ์ เช่น ลภา วต เม ๫ สกฺขิสฺสติ นุ โข
อุทาหุ โน (สกฺขิสฺสติ) ๫ หนท เซ อิมิ ภณฺหํ คณฺหาหิ ๫

(๓) ปัจจัย สำหรับใช้ลงท้ายนามศัพท์ เป็นเครื่องหมายวิภัติบ้าง อุทาหรณ์
เช่น สพฺพโต ปจฺจโต สพฺพตฺต อิทานิ ๫ เมื่อลงท้ายธาตุ เป็นเครื่องหมายกริยาบ้าง อุทาหรณ์
เช่น กาเตว กาคู กตฺวา ๫

๔. วิภัติอาชยาดเมื่อประกอบกับธาตุ ลงอาคมได้ ๔ ตัว คือ อ อิ ส ห และ
นิยมลงได้เฉพาะที่ และในวิภัติบางหมวดดังต่อไปนี้:-

(๑) อ อาคม ลงหน้าธาตุที่ประกอบด้วยวิภัติหมวด หียตฺตนิ อชฺชตฺตนิ และ
กาลาติปฺตติ เช่น อวจํ, อกาสิ, อภาวิสฺส

- (๒) อี อาคม ลงหลังธาตุและปัจจัยที่ประกอบด้วยวิภัติหหมวด อชฺชตฺตนี ภวิสสนฺติ และ กาลาติปฺตติ เช่น วสิมฺหา, กริสฺสามิ, อลภิสฺส,
- (๓) ส อาคม ลงได้เฉพาะในวิภัติหหมวด อชฺชตฺตนี เช่น อคฺมาสิ, อาโรเจสฺสุ
- (๔) ห อาคม ลงได้เฉพาะในวิภัติหหมวดอชฺชตฺตนี และ เฉพาะ จา ธาตุ เช่น ปติจฺจฺหิ ปติจฺจฺหิสฺสุ

แก้คำที่เห็นว่าผิดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ดังนี้

- ก. มม สรีริ (สรีริ เม) มชฺเฒ ภิขฺชตฺต ๗
- ข. มทฺทิตฺตํ เปสิยมาโน หตฺถิ ทฺวโรโต ว ปฏิกฺกมิ ๗
- ค. สีลวติ อิตฺถิ สฺขํ ปตฺตทา โหติ ๗
๕. ปัจจัยนามกิตก์แบ่งเป็น ๓ พวก ใช้ต่างกันดังนี้คือ
- (๑) กิตปัจจัย สำหรับประกอบกับศัพท์ที่เป็นกัตตุรูปอย่างเดียว
- (๒) กิจปัจจัย สำหรับประกอบศัพท์ที่เป็นกัมมรูปและภาวรูป
- (๓) กิตกิจปัจจัย สำหรับประกอบกับศัพท์แม่ทั้ง ๓ นั้น คือกัตตุรูป กัมมรูป และ ภาวรูป

สีลรุกฺขิกา ลง ณฺว ปัจจัย

- วิ. สีลํ รุกฺขตีติ สีลรุกฺขิกา (อิตฺถิ)

จีวรปารูปฺนํ ลง ยฺ ปัจจัย

- วิ. จีวรํ ปารูปฺนฺติ เอตฺถาติ จีวรปารูปฺนํ (จาน)

นิสฺสโย ลง อ ปัจจัย

- วิ. นิสฺสาย นํ วสตีติ นิสฺสโย (อาจริโย) ๗

๖. ลุตตสฺมาส กับ อลุตตสฺมาส มีข้อต่างกันดังนี้ คือ ลุตตสฺมาส ลบวิภัติของศัพท์หน้าเสียในเมื่อยอศัพท์เข้าบทเดียวกัน เช่น สฺขํ ปตฺโต สฺขบฺปตฺโต เป็นต้น ส่วนอลุตตสฺมาส มิได้ลบวิภัติเช่นนั้น คงไว้ตามเดิม เช่น มาตาปิตโร อฺรฺสฺโลโม เป็นต้น ๗

สนฺตวาโจ เป็นฉฐฐิตุลยาริกรณพหุพพิหสฺมาส มีวิเคราะห์ดังนี้ สนฺตา วาจา ยสฺส โส สนฺตวาโจ (ภิกขุ)

ตฺวจฺฉปตฺตฺตฺโต เป็น ฉฐฐฐินนาริกรณพหุพพิหสฺมาส มีวิเสสนบุพพบทกัมมธารยสฺมาส เป็นภายใน มีวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

วิเสสน. กัมม. ตฺวจฺฉ ปตฺโต ตฺวจฺฉปตฺโต.

ฉฐฐฐ. ภินฺ. พหุพ. ตฺวจฺฉปตฺโต หตฺถฺสฺ ยสฺส โส ตฺวจฺฉปตฺตฺตฺโต

(ปัจเจกพหุพ)

นินฺทฺทรถํ เป็น อุปสัคคบุพพก อพยยิภาวสฺมาส มีวิเคราะห์ดังนี้ ทรถสฺส อภาโว นินฺทฺทรถํ ๗

๗. ฦก ปัจจัย มีในโคตตตัทธิต และตรตยาทิตัทธิต ๗ ฦก ปัจจัย ใน โคตตตัทธิต
ใช้แทนศัพท์ได้เฉพาะ “อปจจ” ศัพท์อย่างเดียว ส่วน ฦก ปัจจัย ในตรตยาทิตัทธิต ใช้แทน
ศัพท์ได้ทั่วไป ไม่จำกัด

อาปายโก ลง ฦก ปัจจัย ในตรตยาทิตัทธิต

วิ. อปาเย นิพพุโต อาปายโก (เทวทูโต)

โกสลล ลง ฦก ปัจจัย ในภาวตัทธิต

วิ. กุสลสส ภาโว โกสลล

ปาปีมา ลง อิมนตุ ปัจจัย ตามนัยสัททนีติ

วิ. ปาปี อสส อตุถิติ ปาปีมา (มาโร) ๗
